

Slatina nad Úpou

Kraj: Královéhradecký

Správní obvod: Náchod

Nadmořská výška: 372 m n. m.

Počet obyvatel: 319

Adresa URL: www.slatinanadupou.cz

Okres: Náchod

GPS souřadnice: 50.454096N, 16.036620E

První pís. zmínka: 1545 (479 let)

PSČ: 549 47

Historie obce Slatina nad Úpou

Již název obce vypovídá o tom, na jakém místě byla tato obec založena - na bažinatém místě, které od počátku patřilo ke hradu Vízmburk, vystavěném nedaleko Havlovic na zalesněném ostrohu nad řekou Úpou před rokem 1279 Tasem z Vízmburka, který nosil ve svém erbu zlatý třmen v modrém štítě a byl zavražděn roku 1300 jako podkomoří krále Václava II. Nejstarším místem obce je osada Boušín, která vznikla již v druhé polovině 12. století a připomínána je poprvé k roku 1350. Název má podle svého zakladatele Bohuše, kastelána kladského. Zdejší, původně gotický, kostel Navštívení Panny Marie je poprvé zmiňován jako farní roku 1352, přičemž jako jeho patroni jsou uváděni např. bratři Hynek (roku 1363 měl na Boušíně právo podací) a Jindřich, synové Hynka Crhy z Dubé a z Náchoda a v roce 1368 se stal zdejším farářem Martin, syn Rubína ze Skalice. Roku 1497 přešel Boušín jako součást vízmburského zboží k náchodskému panství. Známější je však tato osada díky zdejší pověsti, která se váže k roku 1434, kdy byla osada v držení Jana Litobořského z Chlumu, jenž sídlil na nedaleké Turyni. Pro její objasnění je nejlépe citovat text, který je napsán nad tamní kapličkou se „záračnou“ vodou: Tam, kde je dnešní fara, stával před časy dvorec turyňského pána. Často sem dojížděl s malou dceruškou. Nebe dalo jí krásu, ale nemoc vzala ubohé se sluchem i řeč. Ovečky však jí rozuměly a ovčákův pes četl jí z očí. Jednou, když ji zlákal jaro, vydala se k ovečkám sama. Cesta jí vedla, ale také svedla a zavedla v prales nad divou řekou. Temných hlubin se bála, ale studánka ve stráni ji zvěbila, pramen osvěžil a když zvedla ruce k prosebnému „Zdrávas,, aby ji Svatá Paní z lesů vyvedla, stal se div. Hluchá slyší, jak němé dosud rty šeptají živá slova. Za štěkotem běží z lesa ven, slyší zvonky oveček a na žasnoucího pastuchu radostně volá: „Bárto, Bárto!„ Na poděkování záračného uzdravení daroval turyňský pán dvorec i s poplužím záduší a vybudoval na Boušíně mariánskou svatyni. Tato pověst je zmiňována i v Babičce Boženy Němcové: „...A jak se to tam jmenuje, co ten kostelíček je, babičko?“ ptal se Vilím. „To je na Boušíně. Dá-li nám pánbůh zdraví, také se tam jednou podíváme, až tam bude pouť !“, řekla babička. „A co se tam stalo, babičko?“ ptala se Adelka, která by byla babičku poslouchala od rána do večera. „Zázrak se tam stal. Nevíte již, jak to jednou Vorša povídala?“ „Nevíme už nic. Povídejte vy nám to, pěkně vás prosíme,“ škemraly děti a babička nedala se dlouho prosit. „Tedy sedněte hezky na lavici a nevyhýbejte se mi z okna, ať nepřepadnete dolů a nesrazíte vaz. Za tímto vrchem a těmi lesy jsou vesnice Turyň, Litoboř, Slatina, Mečov, Boušín; ty všechny před dávnými časy patřily jednomu rytíři, který se jmenoval Turynský a na Turyni v hradu svém bydlel. Pán ten měl paní a jedinou dcerušku, hezkou dívčičku, ale bohužel byla hluchá i němá, čeho bylo rodičům veliký žal. Jedenkrát procházela se po hradu ta holčička, a tu si usmyslila podívat se, co dělají ti malí beránkové v boušínském dvorci a jak as vyrostli od té doby, co je neviděla. Musím vám říci, že

tenkrát ještě ten kostelíček tu nebyl, ani vesnice, jen dvorec tu byl, v němž čeleď bydlela Turynského pána a kde se chovala jeho stáda. Kolem dokola byl samý les a v lese mnoho divoké zvěře. Dceruška Turynská byla kolikrát ve dvorci, ale to jela vždy s otcem; myslila bláhová, že když se tam rozběhne, také hned tam bude. Šla tedy, šla, kam ji oči vedly; myslela, cesta jako cesta, byla ještě mladá, nerozumná, jako vy jste. Když ale dlouho už šla, a ještě bílý dvůr neviděla, začínalo jí být ouzko; napadlo jí teprv, co řekne otec a matka, že utekla ze zámku, dostala strach a vrátila se nazpět. Ale když je člověk ve strachu, lehko se pomate, dokonce takové dítě. Spletla si holčinka cestu a nepřicházela ani domů, ani do dvorce, dostala se do hustého lesa, kde nebylo ani stopy, ani světla. Teprv poznala, že zabloudila! Můžete si myslet, jak jí bylo! - Vám by ale přece tak zle nebylo, máte sluch a mluv, čeho děvčátko nemělo. Běhala ve zmatku kříž a kříž, a tím více se pletla. Nakonec i žízeň i hlad ji trápil, nohy ji také bolely, ale to vše nebylo tak hrozné jako strach, který mělo děvče před nocí, zlou zvěří, a ouzkost, která ji tížila, že se otec a matka na m octla se najednou u studánky; dychtivě klekla si k ní a napila se; když se pak okolo sebe ohlédla, viděla dvě ušlapané cestičky. Ale nevěděla, kterou se dát ji bloudění přestrašilo a naučilo, že nevede každá cestička k domovu. Tu si vzpomněla, že její matka, když v strachu a úzkosti je, vždy do své komůrky jde a se modlí; i klekla tedy na zem holčinka a modlila se, aby ji Pánbůh vyvedl z lesa. I slyší najednou divný zvuk, hučelo a znělo jí to v uších víc a víc, jasněji a jasněji, děvče nevědělo, co se s ní děje, jaké to jsou zvuky; začala se strachy třást a plakat, chtěla utíkat a tu hle, běží k ní z lesa po cestičce bílá ovce, za ní druhá, třetí, čtvrtá, a šestá a více jich, vždy více, až je u studánky celé stádo. Každá ovce měla na krku zvonec, ty zvonce zvoní a děvčátko je slyší! To jsou ovce otcovy a tu běží ovčákův bílý pes a tu přichází Barta ovčák, a děvčátko vykřikne „Barto!“ a běží k němu. Zaradoval když slyšel, že slečna mluví a slyší, vzal ji do náručí a pospíchal k dvorci, od něhož nebyli daleko vzdáleni. Byla tam paní Turynská, všecka sklíčená; nevěděli, kam se jim dcera náhle z hradu byla poděla a co se s ní stalo. Rozeslali po lese kdekoho, otec také hledal a paní čekala v bílém dvoře. Můžete si myslet, jakou radost ta maminka měla, Barta dceru přinesl, a ke všemu tomu ještě uzdravenou. Když se i otec vrátil a dcera všecko pověděla, umínili si rodiče, že u té studánky na poděkování Bohu vystaví kostelíček. A to také udělali. Ten kostelíček, co tamto vidíte, je ten samý a ta studánka u něho ta samá studánka, u níž děvče pilo a se modlilo a zde v těch lesích bloudilo. Ale děvčátko už dávno dávničko umřelo, a pan Turynský umřel i paní Turynská, a Barta umřel a zámek na Turyni je zbořen.“ „A kam přišly ovce a pes?“ ptal se Vilím. „Inu, pes posel, staré ovce zkapaly, mladé vyrostly a měly zase beránky. A tak to na tom světě chodí, milé děti, jeden zajde, druhý přijde.“ Děti obrátily zraky do údolí...“ Podruhé na sebe Boušín upozornil tím, že na zdejší faře v letech 1848-1850 působil vlastenecký kněz Josef Myslimír Ludvík. Z jeho Památek Náchoda čerpal látku spisovatel Alois Jirásek, když sepisoval dílo U nás. Sama Slatina nad Úpou je jako obec poprvé zmiňována až v roce 1545, přičemž právě přídomek nad Úpou je používán až od roku 1904, kdy místní obyvatelé požádaly příslušné úřady o jeho udělení, aby odlišili svoji obec od mnoha ostatních českých vsí, jež nesou stejný název. Od počátku katastr této obce patřil k vízburskému panství. V rozmezí let 1516-1519 ho Petr Adršpach z Dubé a z Náchoda prodal spolu s dalšími okolními obcemi Janu Špetlovi z Janovic, což znamenalo budoucí připojení k panství náchodskému pod vládou Smiřických ze Smiřic a poté Trčků z Lípy, kterým byly jejich majetky zabaveny za účast ve stavovském odboji, a tudíž i ves Slatina. Později náchodské panství obdržel za své služby císaři na bojišti třicetileté války generál Francesco Ottavio Piccolomini-Pieri, který se mj. podílel na odstranění Albrechta z Valdštejna. Následně se ujal vlády Lorenzo Piccolomini (zemřel 1712), který mj. postavil zámek v Ratibořicích, ale i jeho životní příběh je částečně spjat se Slatinou nad Úpou,

protože 2. července 1694 dosloužený most do Červené Hory neunesl jeho spřežení a on i s kočárem spadl z mostu (místní pověst tvrdí, že byl naříznut někým z místních obyvatel, aby se knížeti pomstil), přičemž se zaklínal mezi trámy mostu a nemohl se sám vyprostit, aniž by spadl do řeky a neutopil se v tehdy rozvodněné Úpě. Naštěstí jeho volání o pomoc uslyšeli místní obyvatelé, kteří ho zachránili a on jako poděkování dal postavit v blízkosti mostu kapličku s vyobrazením této události (bohužel v roce 1971 byl obraz zcizen). Jeho následovníci drželi panství až do vymření české větve v roce 1783. Rozkvět panství a jeho obcí nastal sice již za Piccolominiů, ale pokračoval rychlým tempem i za vévody Petra Kuronského a jeho dcery Kateřiny Bedřišky Vilemíny Zaháňské, známé Paní Kněžny z Babičky Boženy Němcové. Posléze je nahradili příslušníci německého rodu Schaumburg-Lippe, jejichž poslední majetky propadly státu na základě Benešových dekretů v roce 1945, ale i oni mají velkou zásluhu na tehdejšímu kulturním a spolkovém životě, rozvoji místních řemesel a v neposlední řadě na péči o okolní krajinu. Na počátku 19. století význam obce postupně rostl, stejně jako u Boušína v období před vznikem Slatiny. Již v roce 1850 při zdejší škole vzniká knihovna a největší zásluhu na ní má zdejší rodák - páter premonstrátů, Petr Antonín Vrabec. V roce 1878 je postavena nová budova školy. Prostě obec se nenechává zahanbit a hrdě navazuje na tradici boušínskou, neboť již v roce 1358 byla na Boušíně farní škola, která zanikla v husitských válkách, obnovena byla před rokem 1680 a zrušena pro nedostatek dětí až v roce 1998. Dalším významným krokem v kulturním a spolkovém životě obce bylo založení sboru dobrovolných hasičů v roce 1882. Za připomenutí stojí i to, že do školy v čp. 100 chodila z Červené Hory koncem 18. století i Viktorka Židová, jedna z postav z Babičky Boženy Němcové.. Další ze střípků mozaiky, která spojuje tuto obec s naší nejvýznamnější spisovatelkou 19. století. Obec zažila i mnohé nepříjemné chvíle. Příkladem může být silná bouře s následnou povodní z 15. června 1823, kdy byl stržena polovina mostu do Červené Hory. Opravený dřevěný most sloužil až do 30. července 1897, kdy byl odnesen velkou vodou, a proto hned v podzimních měsících téhož roku začala stavba železného mostu, z něhož dnes zbyly jen nepatrné části na obou březích řeky, neboť v roce 1971 byl rozebrán a vedle něho postaven nový - betonový, jenž slouží dodnes. Vedle přírodních katastrof bylo velkou ranou pro rozvoj obce období 1. světové (padlo 32 a nezvěstných 6 občanů Slatiny) a 2. světové války (popravení 2 občané Slatiny) i následující období komunistického režimu. Násilná kolektivizace, nezáměr o rozvoj vesnice, který byl kryt falešnými sliby, to vše posloužilo odlivu obyvatelstva, především mladých, a ani sametová revoluce v roce 1989 toho moc nezměnila, neboť to dobré, co ještě na vesnici z minulého režimu fungovalo, bylo zrušeno ať již úředním rozhodnutím či z nedostatku financí, zhoršila se dostupnost lékařské péče, dopravní obslužnost, a tak odliv stále pokračuje a z obce se stává postupně obec rekreačních chat a chalup, příkladem můžou být místní části Končiny a Boušín, kde lidé s trvalým pobytem jsou již dávno v menšině. Aby se tato situace alespoň trochu zvrátila, tak se obec v roce 2002 stala částí mikroregionu Svazek obcí 1866, neboť takto mají malé obce větší šanci se rozvíjet a dosáhnout mj. na peníze z fondů EU.

První zmínku o obci nalezneme v historických pramenech v roce 1545.

